

Winland-hankkeen Vaikuttavuustarina II:

Tiedosta toimintaan: ymmärrys energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuden kytköksistä osaksi päätöksentekoa

1. Vaikuttavuustavoite

Winland-tutkimushanke tarkasteli Suomen energia-, ruoka- ja vesiturvallisuutta tutkimuksen yhteiskehittämisen ja tulevaisuusskenaarioiden avulla. Hankkeen vaikuttavuustavoitteet muodostavat kokonaisuuden, jossa ensin tarkastellaan hankkeessa tuotettua, uutta tietoa (*output* - Vaikuttavuustarina I), toiseksi viedään tuotettua tietoa osaksi hallinnon prosesseja (*outcome* - Vaikuttavuustarina II) ja näiden avulla parannetaan yhteiskuntamme resilienssiä (*impact* - Vaikuttavuustarina III). Tämän vuoksi kukin tarina on fokukseltaan hieman erilainen ja ja tarina tarinalta vaikuttavuudeltaan laajeneva: sen vuoksi niitä tulisi tarkastella yhdessä.

Winlandin toinen vaikuttavuustavoite oli viedä **laajennettu ymmärrys energia-, ruoka- ja vesiturvallisuudesta ja niiden välisistä kytköksistä osaksi kansallisia strategioita sekä suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseja**. Samalla tavoitteena oli lisätä kokonaisturvallisuuden ja resilienssin ymmärrystä ja huomiointia energia-, ruoka- ja vesialan toimijoiden joukossa.

Hankkeen alkaessa energia, ruoka ja vesi huomioitiin mm. Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa pääosin sektoraalisesti. Sektoreiden (energia, ruoka, vesi) ja yhteiskunnan toimijoiden (julkinen, yksityinen, kolmas sektori) välisiin kytköksiin sekä niihin liittyviin kansallisiin, alueellisiin ja globaaleihin kytköksiin ja uhiin ja muutospaineisiin ei kiinnitetty tarpeeksi huomiota keskeisissä strategioissa tai käytännön toiminnassa. Näiden kytkösten huomiotta jättäminen voi johtaa pahimmillaan yhteiskunnan resilienssin romahtamiseen.

Winlandin tavoitteena oli tuottamansa ja yhteenkokoamansa tiedon perusteella osaltaan torjua resilienssin heikentymistä tarjoamalla kokonaiskuva siitä, miten energia-, ruoka- ja vesisektorit kytkeytyvät kokonaisturvallisuuteen (Vaikuttavuustarina I). Winland pyrki tuomaan laajennetun kokonaisturvallisuuden käsitteen osaksi kansallisia strategioita ja lainsäädäntötyötä. Näin voidaan parantaa institutionaalisia valmiuksia taata Suomen kokonaisturvallisuus ja laajemmin energia-, ruoka- ja vesisektorin järjestelmien resilienssi. Winlandin yhteistyö virkamiesten ja päätöksentekijöiden kanssa tähtäsi tämän tavoitteen toteuttamiseen.

2. Mitä ohjelman tavoitetta vaikuttavuuskertomus käsittelee?

C. Miten turvallisuusuhkia koskeva tieto ja sen käyttö tukevat turvallisuuden hallintaa/saavuttamista ja yleistä turvallisuudentunnetta?

3. Keinot

Keskeinen keino uuden tutkimuksellisen tiedon viemisessä toimintaan ovat erilaiset yhteiskehittämisen ja yhteistyön muodot. Yhteiskehittämistä tehtiin 1) Winlandin omissa tapahtumissa sekä 2) keskeisiksi tunnistettujen sidosryhmien omissa suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseissa.

Yhteiskehittämisen keskeisenä ideana oli sidosryhmien varhainen osallistaminen prosessiin. Tällä tavoin kasvatettiin mahdollisuutta, että tutkimustietoa hyödynnetään käytännössä. Esimerkiksi hankkeen Deepen-työpajassa toukokuussa 2017 Winlandin tekemästä tutkimuskatsauksesta muotoiltiin yhteistyössä sidosryhmien kanssa toimintasuosituksia suomalaisen yhteiskunnan resilienssin vahvistamiseksi. Hankkeen loppupuolella painopiste siirtyi siihen, että valmiita tutkimustuloksia esiteltiin keskeisille sidosryhmille tiivistelmien (tutkimuskatsaus, policy briefit) sekä yhteisten seminaarien ja kohdennettujen tapaamisten kautta. Esimerkiksi lokakuussa 2018 sidosryhmille esiteltiin työpajassa vesiturvallisuuden kokonaisarviointiin kehitettyä työkalua ja ennakoitiprosesseja jäsentävää työtä, joihin kerättiin vielä tarkentavia ja suuntaavia näkemyksiä ja kommentteja. Painotus oli kuitenkin siinä, miten sidosryhmät voisivat työssään hyödyntää Winland-hankkeen tutkimusta.

Winlandin omista tapahtumista keskeisimpiä tämän vaikuttavuustavoitteen saavuttamiseksi olivat skenaario- ja ennakoitiprosessin ympärille rakennetut työpajat ja tapaamiset sekä kohdennetut tapaamiset eri sidosryhmien kanssa.

Hankkeen omien tapahtumien lisäksi tunnistettiin käynnissä olevat strategioiden ja lainsäädännön valmisteluprosessit, joihin oli erityisen tärkeä pyrkiä vaikuttamaan. Tätä työtä tuki erityisesti hankkeen sidosryhmien edustajista koostuva ohjausryhmä, jossa olivat edustettuina Turvallisuuskomitea, Huoltovarmuuskeskus, Valtioneuvoston kanslian valmius- ja politiikka-analyysiyksiköt, Huoltovarmuusorganisaatio, Fingrid, työ- ja elinkeinoministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, sisäministeriö, puolustusministeriö, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK ja Aalto-yliopisto.

Sidosryhmien kanssa etsittiin myös keinoja nostaa uusia kokonaisturvallisuuden kysymyksiä ministeriöiden ja päätöksenteon valmistelun agendalle jo ennen kuin ne siirtyvät lainsäädäntövalmisteluun. Tällaisiksi keinoiksi tunnistettiin yhteistyö ministeriöiden ennakointityön kehittämiseksi, Huoltovarmuusorganisaation harjoituksen suunnitteluun osallistuminen sekä valiokuntakuulemiset. Winland oli näissä prosesseissa aktiivisesti mukana. Hanke osallistui Yhteiskunnan turvallisuusstrategian päivitysprosessiin, ja pääsi vaikuttamaan strategian päivityksen muotoiluun. Hanke verkottui aktiivisesti turvallisuusalan toimijoiden kanssa mm. kansallisissa Turvallisuustutkimuksen seminaareissa.

4. Havainnot konkreettisista vaikutuksista

Winlandin tuottamaa uutta tietoa on hyödynnetty eri tavoin eri sidosryhmien suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseissa sekä strategioissa. Keskeistä näissä on ollut turvallisuuden laaja-alaisuuden ja erilaisten kytkösten huomiointi, toimijuuden korostuminen sekä energia-, ruoka- ja vesiteemojen huomioiminen.

Merkittävimmät konkreettiset vaikutukset ovat olleet seuraavat:

Winland oli keskeisessä roolissa suunnittelemassa ja toteuttamassa Huoltovarmuusorganisaation *Riittääkö ruoka energiakriisissä* -harjoitusta lokakuussa 2017. Harjoituksessa sovellettiin hankkeessa tuotettua tutkimustietoa kokeiluksi ja kannustettiin eri toimijoita miettimään sektorirajat ylittävää monitoimijayhteistyötä. Harjoitukseen osallistui 60 henkilöä, ja mukana olivat yritykset, jotka ovat keskeisiä huoltovarmuuden takaajia Suomessa. Työ jatkui, kun toinen, kuivuuteen ja vesiturvallisuuteen keskittynyt valmiusharjoitus toteutettiin keväällä 2019 varsinaissuomalaisen toimijoiden kanssa. Harjoituksen tuloksena saatiin yli 200 erilaista toimenpidettä ja niiden pohjalta 20 toimenpidesuositusta kuivuuden vaikutusten pienentämiseen.

Winlandin lausunto Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan johti useisiin muutoksiin lopullisessa strategiassa; muutoksissa korostuivat tutkimuksen rooli sekä turvallisuuden laaja-alaisuus. Winland osallistui lisäksi strategiaan liittyvään ennakointityöhön ja oli keskeisesti mukana ensimmäisessä Kokonaisturvallisuuden ennakointiseminaarissa syyskuussa 2017. Seminaarissa käytettiin apuna Winlandin luomia tulevaisuuskuvia.

Winland on osallistunut ja tarjonnut tietopohjaa useiden ministeriöiden ennakointityöhön, ja Winland mainitaan Ympäristöministeriön tulevaisuuskaatsauksessa (2018) taustatiedon tarjoajana.

Hankkeen tutkijat ovat olleet mukana kommentoimassa mm. Energia- ja ilmastostrategiaa ja Ruokapoliittisen selonteon toimeenpanoa. Lisäksi hankkeen tutkijat ovat yhteistyössä Aalto-yliopiston kanssa olleet aktiivisesti tukemassa Suomen vesialan kansainvälisen strategian päivitystä, vastaten strategian taustaselvityksestä sekä suunnitellen ja toteuttaen strategiaprosessiin liittyvän työpajaproessin. Tähän liittyen Winland-hanke toteutti v. 2018-19 yhteistyössä ulkoministeriön sekä Aalto-yliopiston, Itä-Suomen yliopiston ja UniPID-verkoston kanssa vesidiplomatia-selvityksen, jossa tarkasteltiin vesidiplomatia-lähestymistavan soveltumista Suomeen ja Suomen kansainväliseen yhteistyöhön (<http://bit.ly/Vesidiplomatia>). Selvityksen pohjalta Suomeen muodostettiin toukokuussa 2019 eri sidosryhmät yhteentuova vesidiplomatia-verkosto ja Winland-hankkeen tutkijat osallistuivat Aalto-yliopiston vedolla myös vesidiplomatian edistämiseen kansainvälisellä tasolla kesän ja syksyn 2019 aikana, yhteistyössä suomalaisten ministeriöiden ja mm. Euroopan komission ja ETYJ:n kanssa.

Winland on vaikuttanut laajalti julkiseen kokonaisturvallisuutta käsittelevään keskusteluun olemalla näkyvästi esillä tiedotusvälineissä. Lehtiartikkeleiden, haastattelujen, tv-esiintymisten ja mielipidekirjoitusten ohella hankkeen sivuilla ilmestyi tutkimustamme käsitteleviä blogikirjoituksia tasaiseen tahtiin: suosituimmat blogit ovat keränneet lähes 2000 lukijaa. Blogikirjoitusten pohjalta on useamman kerran tehty nostoja myös mediaan.

Winlandin tutkijat ovat olleet aktiivisesti mukana kehittämässä STN-ohjelmien yhteisiä ruoka- ja energiaseminaareja ja esiintyneet niissä. Winland on osallistunut myös STN-hankkeiden yhteisiin vaikuttamistekoihin, kuten Energiaoopperan tuotantoon ja energia-aiheiseen policy briefiin (<https://bit.ly/2sWOA5g>), sekä kehittänyt eteenpäin yhdessä muiden hankkeiden kanssa tutkimuksen yhteiskehittämistä (ohjelmajohtaja Kaisa Korhonen-Kurjen pitämä esitys ESEE-konferenssissa (<https://bit.ly/2PTSGYk>) kesäkuussa 2019 pohjautui hankkeiden kokemuksiin).

5. Tavoiteltu vaikuttavuus ja konsortion saavutukset tällä hetkellä

Winland on tunnistanut käynnissä olevia valmisteluprosesseja ja päässyt hyvin mukaan keskeisiksi tunnistamiensa sidosryhmien toimintaan. Hankkeen loppua kohden vaikuttaminen siirtyi yhä enemmän yhteiskehittämisestä tulosten ja suositusten viestimiseen ja niiden jalkauttamiseen yhdessä sidosryhmien kanssa. Hankkeen viimeisen vuoden ajan on keskitytty syventämään jo muodostettuja suhteita päätöksentekijöihin ja valmisteleviin virkamiehiin, sekä oltu tiiviisti mukana tärkeiksi tunnistetuissa prosesseissa. Hankkeen loppuseminaari järjestettiin huhtikuussa 2019 ja se sisälsi lyhyiden alustusten ohella tutkimusmessut, joiden aikana sidosryhmien edustajat pääsivät keskustelemaan hankkeen tutkimuksesta tutkijoiden kanssa ja pohtimaan, miten tuloksia voi kukin hyödyntää omassa työssään.

Hankkeen loppuessa tehtyä tutkimustyötä pyrittiin syöttämään jatkavien STN-hankkeiden käyttöön. Tärkeimmiksi "sisarhankkeiksi" tunnistettiin WISE-, BlueAdapt- ja CORE-hankkeet, jotka kutsuttiin Winlandin loppuseminaariin kertomaan, miten työ Winlandin teemojen parissa jatkuu. Edellä mainittujen hankkeiden kanssa on tehty muutenkin yhteistyötä: Winlandin työtä vesiturvallisuuden kokonaisarvioinnista esiteltiin syötteenä BlueAdapt-hankkeen skenaariotyölle marraskuussa 2018. Winlandin konsortion yhteistyö jatkuu joissain osioissa ja suppeammassa muodossa, löyhänä verkostona.

Winland on tehnyt onnistunutta työtä tutkimuksen yhteiskehittämisessä ja käyttämiämme vaikuttamisen menetelmiä jalostetaan edelleen ja annetaan myös muiden hankkeiden käyttöön. Winlandin kokemuksia esiteltiin esimerkiksi STN:n transdisiplinaarista tutkimusta käsitelleessä työpajassa lokakuussa 2018 ja käsiteltiin lina Koskisen Tieteessä tapahtuu -artikkelissa lokakuussa 2018 (<https://bit.ly/2Nq9Dbp>). Winlandin kokemuksia yhteiskehittämisessä julkaistaan osana STN-hankkeiden yhteistä artikkelia hankkeen loputtua ohjelmajohtaja Kaisa Korhonen-Kurjen johdolla.

6. Tahattomat vaikutukset ja muutokset konsortion toimintatavoissa

Hankkeessa tehtiin alkuvuonna 2018 päätös skenaarioprosessin fokuksen muutoksesta ohjausryhmän kanssa marraskuussa 2017 pidetyn visiotyöpajan keskustelujen pohjalta. Omien Winland-skenaarioiden sijaan hankkeen skenaarioprosessi keskittyi arvioimaan lukuisia käynnissä olevia (kokonaisturvallisuuden) ennakointiprosesseja, joista keskeisimmät ovat Valtioneuvoston yhteiset muutostekijät, Yhteiskunnan turvallisuusstrategian toimeenpano ja kansallinen riskiarvio sekä huoltovarmuuden skenaariot. Arvioinnin tavoitteena oli tuottaa jäsennelty näkemys näiden eri ennakointiprosessien luonteesta sekä mahdollisista yhteyksistä, ja työ julkaistiin loppuvuonna 2018 (<https://bit.ly/2xC3T5q>)

Samalla on huomattava, että Winlandin tavoite korostaa kytköksiä sektoreiden välillä ja tuoda uusia toimijoita turvallisuuskeskusteluun oli haastava. Energia-, ruoka- ja vesiturvallisuudesta puhuminen erillisinä sektoreina tavoittaa sidosryhmät paremmin kuin kytköksistä puhuminen. Perinteisten, "kovien" turvallisuustoimijoiden prosesseihin on myös ollut haastavampaa kiinnittyä kuin vaikkapa (monelle hankkeen tutkijalle tutumpaan) ympäristösektorin päätöksentekoon.

Samaan aikaan myös hankkeen työpajojen toteutus on mietityttänyt sekä hankkeen johtoryhmää että ohjausryhmää: työpajoissa pyrittiin saamaan ajatuksia yhteiskehittämisen keinoin tutkimuksemme tueksi, mutta yhtenä haasteena on ollut työpajojen osallistujien edustavuus (paikalla eivät välttämättä ole keskeisimmät sidosryhmät, sen sijaan mukana on usein myös ns. hengailijoita) sekä ylipäänsä työpajamuotoisesti tuotetun tiedon luotettavuus. Yhtenä tapana vastata tähän ongelmaan syksyllä 2017 järjestetty työpaja pidettiin kutsuvierastilaisuutena, ja mukaan kutsuttiin ainoastaan hankkeen laajennettu ohjausryhmä (jossa mukana kaikki keskeisimmät sidosryhmät).

Myös hankkeen ohjausryhmän rooli on ollut erilainen kuin alkujaan suunniteltiin. Alun perin mietinnässä oli jopa kaksi kokousta per vuosi, mutta lopulta päädyttiin löyhempään tapaan järjestää tukea hankkeelle. Ohjausryhmällä

oli alussa merkittävä rooli oikean fokuksen löytämisessä sekä hankkeen tunnettuuden lisäämisessä keskeisten sidosryhmien joukossa, mutta tämän jälkeen yhteistyö on keskittynyt selvemmin yhteiskehittämiseen (ns. visio-työpaja) sekä kahdenkeskisiin keskusteluihin ja sähköpostikirjeenvaihtoon.

7. Vaikuttavuuden saavuttamiseksi tehty tutkimustyö

Vaikuttavuustarinassa I kuvatun tutkimuksen lisäksi hankkeessa on toteutettu toimijakenttäanalyysi, jossa on tunnistettu Suomen kokonaisturvallisuuden ja erityisesti energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuden keskeiset toimijat (organisaatiot ja henkilöt) ja heidän toimintaansa ja vuorovaikutusta säätelevät institutionaaliset kehykset.